

**Pedagoglarning ta’lim jarayonidagi tarbiyaviy
Metodlari**

**Guliston davlat pedagogika
instituti Pedagogika fakulteti
Pedagogika yo‘nalishi 1-kurs
talabasi
Sayliyeva Marjona Sodiqovna**

Annotasiya: Ushbu maqolada ta’lim jarayonida tarbiyaviy metodlardan foydalanish, yosh avlodning tarbiyasiga bee’tibor bo‘lmaslik haqida.

Kalit so‘zlar: tarbiya metodlari, usul, fan, texnologiya, pedagog, o‘quvchi, ta’lim, rivojlantirish,

Kirish

Mamlakatimizda barkamol avlodni shakllantirish, yoshlarni ma’naviy-axloqiy va jismonan sog‘lom etib tarbiyalash, ularni olib borilayotgan islohotlarning faol ishtirokchisiga aylantirishga qaratilgan chora-tadbirlar izchil amalga oshirilmoqda. Hozirgi kunda yurtimizda yoshlarning tarbiyasiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Yosh avlod har qanday davlatning kelajagi, aniqrog‘i bu butun millat farovonligiga sarmoya ekani hammaga birdek ma’lum. Bugungi kunda yoshlarga maktab, professional va oliy ta’lim sohasida bilim olishga, zamonaviy kasb- hunar egallashga, madaniyat va sport yo‘nalishlarida o‘z iqtidorlarini namoyon etishga, turli yo‘nalishlarda o‘z tadbirkorlik faoliyatini yuritishga qaratilgan sharoitlar natijasida bugungi kun yoshlari juda katta yutuqlarga erishmoqda desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Kelajak yoshlar qo‘lida. Shuning uchun ham ularning tarbiyasiga bee’tibor bo‘lmaslik talab qilinadi.

Vazirlar Mahkamasi 06.07.2020 yildagi «Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida «Tarbiya» fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi 422-son qarorni qabul qildi. Hozirgi vaqtda "Tarbiya" alohida fan sifatida tashkil qilinib olib borilmoqda. Bu fanning maqsadi, ta’lim muassasasilari o‘quvchilariga tarbiyaviy ta’sir ko‘rsatish mahoratiga ega bo‘lgan, bunda boy qadriyatlarimizdan keng va oladigan zarur metodlarini tanlab bilishga qodir bo‘lgan pedagoglarni tayyorlashdan iboratdir. Tarbiya maxsus faoliyat sifatida anglab olingan

maqsadning mavjudligi bilan ta'sir ko'rsatishning maxsus ishlab chiqilgan va asosiy berilgan vositalari shakllari metodlarini qo'llanishi bilan ajralib turgan. Mamlakatimiz aholisining qariyb 64 foizini yoshlar tashkil qiladi. Shu sabab yoshlar tarbiyasi davlatimizning doimo diqqat markazida bo'lib, bu jarayon Mustaqillik yillarida uzluksiz davom etmoqda. Umuman mamlakatimizda qabul qilingan yoshlarga oid qonunlarning barchasida yoshlarimizning puxta bilim olishi bilan bir qatorda xalqaro maydondagi faolligi va ishtirokini ta'minlash, voyaga yetmagan, boquvchisini yo'qotgan, ko'p bolali oilalarni ijtimoiy-iqtisodiy tomondan himoyalash, iqtidorli yoshlarni aniqlash va qo'llab-quvvatlash kabi masalalar doimiy nazorat ostida bo'lmoqda.

Adabiyotlar tahlili

O'zbekiston Respublikasi Qomusi sahifalarida har bir fuqaroni ilm olishi, o'z ijodiy kuch va qobiliyatlarini har tomonlama rivojlantirishi ta'kidlanadi. Yoshlarga tarbiya berishda turli xil samarali metod va usullardan foydalanish tavsiya etiladi." Umumiy pedagogika" kitobida quyidagicha metodlar keltirilgan:

1.Tushuntirish (hikoya qilish, o'rgatish).

2.Mashqlantirish (odatlantirish, mashq qildirish).

3.Namuna (maslahat berish, uzr so'rash, yaxshiliklar haqida so'rash, o'rnak bo'lish).

4.Nasihath qilish, o'git (undash, ko'ndirish, iltimos qilish, yolvorish, tilak-istak bildirish, ma'qullash, rahmat aytish, duo qilish, oq yo'l tilash va hokazolar).

5.Qoralash va jazo (ta'kidlash, ta'na, gina, tanbeh berish, majbur qilish, koyish, ayblash, uyaltirish, qo'rqitish, nafratlanish, ont-qasam ichirish, urish, kaltaklash va hokazolar).

Bularning barchasi maqsadga erishishda juda katta samara beradi.I.S.Mariyenkonning tasnifida tarbiya metodlari guruhlari quyidagicha nomlanadi: tushuntirishli-reproduktiv, muammoli vaziyatli, o'rgatish va mashq metodlari, rag'batlantirish, to'sqinlik qiluvchi, boshqarish, o'zini-o'zi tarbiyalash. Tarbiyalanuvchilarga ta'sir etishi natijalariga ko'ra metodlarni ikki guruhga bo'lish mumkin: Axloqiy me'yorlar, motivlarni hosil qilishga, tasavvur, tushuncha, g'oyalarni shakllantirishga ta'sir etuvchi. Xulq-atvorning u yoki bu turini aniqlaydigan odatlarni hosil qilishga ta'sir etuvchi. Ismanova Kamola Sodiqjon qizi o'zining " Tarbiyaning umumiy metodlari" nomli maqolasida: " Tarbiya metodlari bola shaxsini har tomonlama kamol toptirish maqsadi bilan belgilanadi va tarbiya jarayoniga taalluqli

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 2. February 2024

ko'pgina tarbiyaviy ta'sirlarni o'z ichiga oladi. Tarbiya metodlari ijtimoiy jamiyat tomonidan ta'lim muassasalari oldiga har tomonlama barkamol, erkin ijodkor, mustaqil fikr egasi bo'lgan shaxsni tarbiyalash vazifalari belgilanadi." — deb aytgan bu maqsadda bolaga tarbiya berish jarayonida ularni hayotga tayyorlash har tomonlama yetuk va mustaqil shaxs sifatida rivojlanishiga yordam beradi.

Muhokama

Tarbiyaning mutlaqo yangi metodlarini yaratishga bironta tarbiyachining kuchi yetmaydi. Metodlarni takomillashtirish muammosi doimo mavjud, har bir tarbiyachi o'zining imkoniyatiga ko'ra uni hal qiladi, tarbiya jarayonining aniq shart-sharoitlariga mos ravishda o'zining xususiy qarashlarini ifoda etish asosida umumiy metodikani boyitadi. Tarbiyaviy ishlarda pedagogik texnologiyalardan foydalanish bugungi kunning dolzarb muammolaridan biridir. Pedagogik texnologiya - bu butun o'qitish va bilimlarni o'zlashtirish jarayonining o'z oldiga ta'lim shakllarini samaradorligini oshirish vazifasini qo'yuvchi texnik hamda shaxs resurslari va ularning aloqasini hisobga olib yaratish, qo'llash va belgilashning tizimli metodidir. Zamonaviy bilimlar sari keng yo'l ochish ta'limni takomillashtirishda pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanish bugungi kunning eng asosiy talablaridan biridir. Pedagog bolaga tarbiya berish jarayonida turli xil zamonaviy texnika texnologiyalardan foydalanish va bularni bolalarga o'rgatishi talab qilinadi. Chunki hozirgi kunda zamon talabi shuni taqozo qiladi. Hozirgi kunda butun dunyoda sun'iy intellektlar yaratilmoqda va dunyoni mana shu texnologiyalar yordamida boshqarib kelinmoqda. Kelajakda bularni yanada takomillashtirish yosh avlodning vazifasidir.

Natija

Bolaga tarbiya berishda avvalo jazo, metodidan voz kechish kerak. Chunki, jazo metodini qo'llash davomida bu turli xil keskin vaziyatlarga olib kelishi mumkin. Birinchidan bola qo'rquv asnosida ulg'ayadi va o'z fikrini erkin ifoda eta olmaydigan bo'lib qoladi. Va, kelajakda faqat aytilgan vazifani bajara oladigan robotga aylanib qoladi. Ikkinchidan bu bolaning ongiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Va bolada jazoga bo'lgan moyillikni kuchaytirib yuboradi. Kelajakdagi ishi davomida ham u biror jazo olmasa ish qilmaydigan bo'lib qoladi. Bundan tashqari bolalarga tarbiya berishda ko'proq rag'batlantirish metodidan foydalanish talab qilinadi chunki bolalarda rag'batga bo'lgan ehtiyoj juda ham yuqori bo'ladi bolaga qanchalik ko'p rag'bat berilsa shunchalik o'qishga bilim olishga intilishi ko'proq bo'ladi lekin buni ham haddan tashqari orttirib yuborilsa bola rag'bat olmasa ish qilmaydigan ham bo'lib qolish ehtimoli bor shunday

ekan har bir metodni o‘z o‘rnida foydalanish talab qilinadi. Agarda o‘qituvchi metodlarni to‘g‘ri qo‘llay olishni bilsa bolaga tarbiya berishda qiynalmaydi. Tarbiyalashning eng samarali yo‘li - mashg‘ulotlarda tarbiyalanuvchilarning haqiqatni bilishga, fikrlashga, erkin muloqotga, hamkorlikka intilishidir. Mashg‘ulotlarda bu ruh bo‘lmasa, bunday mashg‘ulotlar jonsiz, zerikarli va samarasiz bo‘ladi. Tarbiya berish avvalo oiladan boshlanadi. Oila tarbiyasining muvaffaqiyati garovidir. Oilada ota yoki onaning yo‘qligi yoki ulardan birining ketib qolishi Oila tarbiyasiga katta zarar yetkazadi. Ularning bolaga beradigan tarbiyaviy ta‘sir kuchi yo‘qoladi, Oila tarbiyasidagi muvozanat buziladi. Bunday sharoitda bola qalbi qat-tiq jarohatlanadi, u tajang, serjahl, qo‘pol, dag‘al bo‘lib qoladi, kattalarga ishonmay qo‘yadi, o‘qishi pasayib ketadi. Farzand tarbiyasi jarayonida bola huquqlarining kamsitilmasligi talab etiladi. Oilaviy tarbiya ijtimoiy tarbiyaga nisbatan bolalarning ruhiy olamiga, hissiyoti va tuyg‘ulariga chuqur ta‘sir ko‘rsatadi.

Xulosa

Xulosa o‘rinda shuni aytish joizki tarbiya olish juda ham muhim vazifa sanaladi. Tarbiya biz uchun yo hayot – yo mamot, yo najot – yo halokat, yo saodat – yo falokat masalasidir. Abdulla Avloniyning yuqoridagi fikrlari ham bejiz emas. Ta‘lim tizimidagi innovatsion yondashuvlar va yoshlarimiz har tomonlama qo‘llab-quvvatlanayotgani davlatimizning yoshlarga bo‘lgan e‘tiborining naqadar yuksak ekanligidan dalolat beradi. Shuning uchun ham bolalarga tarbiya orqali ularni har tomonlama yetuk va komil inson qilib tarbiyalash kelajagimizga katta foyda olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Mirziyoyev Sh. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat‘iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 592 b.
2. R. Mavlonov B. Normurodov N. Rahmonqulov "Tarbiyaviy ishlar metodikasi" — Toshkent: 2010
3. Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi. Toshkent: Sharq, 1997.
4. N. Atayev F. Rasulova S. Hasanov "Umumiy pedagogik". Toshkent: 2011
5. To‘raqulov X.A. Kamolot sari. Jizzax, 2007, 181-182 betlar.
6. Abdulla Avloniy" Turkiy Guliston yoxud axloq" O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi ,Toshkent 2004.